

Υπόθεση C-252/19

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

20 Μαρτίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Sąd Rejonowy w Opatowie (επαρχιακό δικαστήριο Οπατόβ,
Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

31 Ιανουαρίου 2019

Ενάγουσα:

QL S.A. w B.

Εναγομένη:

C.G.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Η διαδικασία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου για την έκδοση διαταγής πληρωμής με τη σχετική ειδική διαδικασία αφορά τις απαιτήσεις της ενάγουσας QL S.A. w B. κατά της δανειολήπτριας ως καταναλώτριας (στο εξής: εναγομένη) για την καταβολή ποσού οφειλόμενου βάσει λευκής συναλλαγματικής που εξέδωσε η καταναλώτρια προς εξασφάλιση δανειακής σύμβασης.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο ζ', και του άρθρου 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, υπό το πρίσμα του ισχύοντος στο εθνικό δίκαιο θεσμού του «ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης» και του μαθηματικού τύπου υπολογισμού του ύψους των σχετικών εξόδων της σύμβασης.

Προδικαστικό ερώτημα

Έχουν οι διατάξεις της οδηγίας 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ιδίως το άρθρο 3, στοιχείο ζ', και το άρθρο 22, παράγραφος 1, την έννοια ότι οι ανωτέρω διατάξεις αντιτίθενται στην εισαγωγή στην εθνική έννομη τάξη του θεσμού του «ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης» και του μαθηματικού τύπου για τον υπολογισμό του ύψους των εν λόγω εξόδων κατά τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 6α, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 36α του νόμου της 12ης Μαΐου 2011 περί καταναλωτικής πίστης (ενοποιημένη έκδοση, Dz.U.2018.993), βάσει των οποίων στα έξοδα που προκύπτουν από μια σύμβαση πίστωσης, με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής (συνολικό κόστος πίστωσης), συνυπολογίζονται και τα έξοδα που συνεπάγεται η οικονομική δραστηριότητα της επιχείρησης;

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου· άρθρο 3, στοιχείο ζ', και άρθρο 22, παράγραφος 1.

Παρατιθέμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου

Νόμος περί καταναλωτικής πίστης της 12ης Μαΐου 2011 (Dz. U. 2018.993, ενοποιημένη έκδοση, στο εξής: νόμος περί καταναλωτικής πίστης) [με τους ακόλουθους ορισμούς και τύπους]:

Άρθρο 5, παράγραφος 6, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης –συνολικό κόστος της πίστωσης– το σύνολο των εξόδων με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής στο πλαίσιο σύμβασης πίστωσης και ιδίως:

- a) τόκοι, αμοιβές, προμήθειες, φόροι και περιθώρια κέρδους, εφόσον τα γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, και
- b) έξοδα παρεπόμενων παροχών, ιδίως έξοδα ασφάλισης, εφόσον η καταβολή τους απαιτείται για τη χορήγηση της πίστωσης ή για τη χορήγησή της με τους προτεινόμενους όρους, εξαιρουμένων των συμβολαιογραφικών εξόδων που επιβαρύνουν τον καταναλωτή·

Άρθρο 5, παράγραφος 6α, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης –ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης– το σύνολο του κόστους που επιβαρύνει τον καταναλωτή σε σχέση με τη σύμβαση καταναλωτικής πίστης, εξαιρουμένων των τόκων·

Άρθρο 5, παράγραφος 7, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης –συνολικό ποσό πίστωσης– το ανώτατο όριο του χρηματικού ποσού το οποίο ο φορέας πίστωσης θέτει στη διάθεση του δανειολήπτη βάσει της σύμβασης πίστωσης, πλην των εξόδων που έχουν πιστωθεί· στην περίπτωση συμβάσεων στις οποίες δεν έχει οριστεί ανώτατο όριο, το άθροισμα όλων των χρηματικών ποσών που τίθενται στη διάθεση του δανειολήπτη από τον φορέα πίστωσης βάσει της σύμβασης πίστωσης, πλην των εξόδων που έχουν πιστωθεί·

Άρθρο 5, παράγραφος 8, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης –συνολικό καταβλητέο από τον καταναλωτή ποσό– άθροισμα του συνολικού κόστους πίστωσης και του συνολικού ποσού πίστωσης.

Άρθρο 36α

Το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης υπολογίζεται με την εφαρμογή του ακόλουθου τύπου:

$$MPKK \leq (K \times 25 \%) + (K \times n/R \times 30 \%)$$

όπου οι επιμέρους συντελεστές αντιστοιχούν στα εξής:

MPKK – ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης,

K – συνολικό ποσό πίστωσης,

n – χρονικό διάστημα αποπληρωμής σε ημέρες,

R – αριθμός ημερών ανά έτος.

Το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης δεν μπορεί να υπερβαίνει το συνολικό ποσό πίστωσης καθ' όλη τη διάρκεια της πίστωσης.

Το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης που προκύπτει από ορισμένη σύμβαση καταναλωτικής πίστης δεν καθίσταται απαιτητό στο μέτρο που υπερβαίνει το υπολογιζόμενο βάσει της παραγράφου 1 ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης ή το συνολικό ποσό της πίστωσης.

Αστικός κώδικας της 23ης Απριλίου 1964 (Kodeks cywilny, Dz. U. 2018.1025, ενοποιημένη έκδοση, στο εξής: ΑΚ)

Άρθρο 359 ΑΚ – Τόκοι κεφαλαίου

1) Οφείλονται τόκοι επί ορισμένου χρηματικού ποσού μόνον εφόσον η οφειλή προκύπτει από δικαιοπραξία, από τον νόμο, από δικαστική απόφαση ή από απόφαση άλλης αρμόδιας αρχής.

2) Εφόσον το ύψος των τόκων δεν καθορίζεται άλλως, οφείλονται νόμιμοι τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το επιτόκιο αναφοράς της κεντρικής τράπεζας της Πολωνίας (Narodowy Bank Polski) συν 3,5 εκατοστιαίες μονάδες.

2¹) Το ανώτατο δικαιοπρακτικό επιτόκιο δεν μπορεί να υπερβαίνει το διπλάσιο του νόμιμου επιτοκίου σε ετήσια βάση (ανώτατο επιτόκιο).

2²) Σε περίπτωση που το δικαιοπρακτικό επιτόκιο υπερβαίνει το ανώτατο επιτόκιο οφείλονται μόνο τόκοι υπολογιζόμενοι βάσει του ανώτατου επιτοκίου.

2³) Η εφαρμογή των διατάξεων περί ανώτατου επιτοκίου δεν μπορεί να περιοριστεί ή να αποκλειστεί με σύμβαση, ακόμη και στην περίπτωση που τα μέρη έχουν επιλέξει αλλοδαπό δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν οι διατάξεις του νόμου.

Άρθρο 481 ΑΚ – Τόκοι λόγω υπερημερίας περί την εκπλήρωση της παροχής

1) Σε περίπτωση που ο οφειλέτης βρίσκεται σε υπερημερία εκπλήρωσης χρηματικής παροχής, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει τόκους για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο οφειλέτης είναι υπερήμερος, ακόμη και όταν ο ίδιος δεν υπέστη ζημία ή η υπερημερία οφείλεται σε γεγονότα για τα οποία δεν ευθύνεται ο οφειλέτης.

2) Εάν δεν έχει καθοριστεί το επιτόκιο υπερημερίας οφείλονται νόμιμοι τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το επιτόκιο αναφοράς της κεντρικής τράπεζας της Πολωνίας, συν 5,5 εκατοστιαίες μονάδες. Ωστόσο, εάν η απαίτηση τοκίζεται με υψηλότερο επιτόκιο, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει τόκους υπερημερίας με βάση το εν λόγω υψηλότερο επιτόκιο.

2¹) Το επιτόκιο υπερημερίας δεν μπορεί να υπερβαίνει το διπλάσιο του νόμιμου επιτοκίου υπερημερίας σε ετήσια βάση (ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας).

2²) Σε περίπτωση που το επιτόκιο υπερημερίας υπερβαίνει το ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας, οφείλονται μόνο τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας.

2³) Η εφαρμογή των διατάξεων περί ανώτατου επιτοκίου υπερημερίας δεν μπορεί να περιοριστεί ή να αποκλειστεί με σύμβαση, ακόμη και στην περίπτωση που τα μέρη έχουν επιλέξει αλλοδαπό δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν οι διατάξεις του νόμου.

Ανακοίνωση του υπουργού δικαιοσύνης της 7ης Ιανουαρίου 2016 σχετικά με το ύψος του νόμιμου επιτοκίου (M.P.2016.46)

Σύμφωνα με το άρθρο 359, παράγραφος 4, του νόμου της 23ης Απριλίου 1964 – αστικός κώδικας (Dz. U. του 2014, Pos. 121, όπως τροποποιήθηκε) ανακοινώνεται ότι από 1ης Ιανουαρίου 2016 το ύψος του ετήσιου νόμιμου επιτοκίου ανέρχεται σε 5 %.

Ανακοίνωση του υπουργού δικαιοσύνης της 7ης Ιανουαρίου 2016 σχετικά με το ύψος του νόμιμου επιτοκίου υπερημερίας (M.P.2016.47)

Σύμφωνα με το άρθρο 481, παράγραφος 24, του νόμου της 23ης Απριλίου 1964 – αστικός κώδικας (Dz. U. του 2014, Pos. 121, όπως τροποποιήθηκε) γνωστοποιείται ότι από 1ης Ιανουαρίου 2016 το ύψος του ετήσιου νόμιμου επιτοκίου υπερημερίας ανέρχεται σε 7 %.

Σύντομη παρουσίαση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας

Η εναγομένη και η ενάγουσα συνήψαν στις 31 Αυγούστου 2016 σύμβαση δανείου (καταναλωτικής πίστης) βάσει της οποίας η εναγομένη υποχρεούτο να καταβάλει το ποσό των 10 764,00 ζλότι, πλέον συμβατικών τόκων υπολογιζόμενων με επιτόκιο ύψους 9,81 % ετησίως. Το εν λόγω ποσό συνίστατο από το συνολικό ποσό της πίστωσης (άθροισμα του συνόλου των χρηματικών ποσών που τέθηκαν στη διάθεση της δανειολήπτριας) ύψους 5 000,00 ζλότι και τα συνολικά έξοδα της πίστωσης ύψους 5 764,00 ζλότι, τα οποία περιλάμβαναν έξοδα φακέλου (129,00 ζλότι), προμήθεια (3 939,00 ζλότι), αμοιβή για την παροχή της υπηρεσίας «Το πακέτο σου» (900 ζλότι) και συμβατικούς τόκους κεφαλαίου για τη συνολική διάρκεια της σύμβασης (796,00 ζλότι). Το πραγματικό ετήσιο επιτόκιο ανερχόταν σε 77,77 %. Η σύμβαση συνομολογήθηκε για χρονικό διάστημα τριών ετών.

Το προβλεπόμενο στη συγκεκριμένη σύμβαση ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης ανερχόταν στο ποσό των 4 968,00 ζλότι και περιλάμβανε τα έξοδα φακέλου (129,00 ζλότι), την προμήθεια (3 939,00 ζλότι) και την αμοιβή για την παροχή της υπηρεσίας «Το πακέτο σου» (900 ζλότι). Το ύψος των ανωτέρω εξόδων υπολογίστηκε με την εφαρμογή του διαλαμβανόμενου στο άρθρου 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης τύπου και δεν αποτέλεσε αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων.

Η σύμβαση καθαυτή καταρτίστηκε με βάση προδιατυπωμένους γενικούς όρους συναλλαγών και η πληρωμή του ποσού εξασφαλίστηκε με λευκή συναλλαγματική. Η ενάγουσα κατήγγειλε τη σύμβαση λόγω μη καταβολής των συμφωνημένων δόσεων δανείου.

Η ενάγουσα άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή κατά της εναγομένης για την καταβολή του ποσού των 5 293,72 ζλότι, πλέον συμβατικών τόκων υπερημερίας, και συγχρόνως ζήτησε, στο πλαίσιο εκδίκασης της αγωγής, την έκδοση διαταγής πληρωμής με τη σχετική ειδική διαδικασία βάσει της συμπληρωθείσας λευκής συναλλαγματικής. Προσκόμισε επίσης στο δικαστήριο τη σύμβαση δανείου, τη συμφωνία αποπληρωμής των δόσεων και τη δήλωση που συνόδευε τη συναλλαγματική.

Ουσιώδη επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

Με δικόγραφο της 19ης Δεκεμβρίου 2018 η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι η σύμβαση δανείου αποτελούσε σύμβαση καταναλωτικής πίστης κατά την έννοια του νόμου περί καταναλωτικής πίστης και ότι είχαν ληφθεί υπόψη οι τροποποιήσεις του εν λόγω νόμου, ιδίως οι διατάξεις του άρθρου 36α αυτού, οι οποίες ρυθμίζουν το

ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης. Τα ποσά που απαιτούσε για τα έξοδα φακέλου, την προμήθεια και την αμοιβή για την υπηρεσία «Το πακέτο σου» δεν υπερέβαιναν το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης. Κατά τον νομοθέτη το ύψος των εν λόγω εξόδων ήταν το ανώτατο επιτρεπόμενο ποσό και ως εκ τούτου νόμιμο και δικαιολογημένο βάσει του κόστους και του κινδύνου που φέρει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Η κατευθυντήρια γραμμή 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, μεταφέρθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον νόμο περί καταναλωτικής πίστης.

Σκοπός της εν λόγω οδηγίας και της επιταγής για πλήρη εναρμόνιση που προβλέπεται σε αυτή, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 9, είναι η εξασφάλιση υψηλού και ισοδύναμου επιπέδου προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών της Ένωσης και η δημιουργία γνήσιας εσωτερικής αγοράς. Για τον λόγο αυτόν τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν ή να θεσπίζουν στο εσωτερικό τους δίκαιο παρεκκλίνουσες διατάξεις. Ο περιορισμός αυτός θα έπρεπε επομένως να ισχύει μόνον στις περιπτώσεις εναρμονιζόμενων μέσω της εν λόγω οδηγίας διατάξεων. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας, οι ορισμοί που περιέχονται σε αυτή καθορίζουν το εύρος της εναρμόνισης. Η υποχρέωση που υπέχουν τα κράτη μέλη προς ενσωμάτωση των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας θα έπρεπε επομένως να περιορίζεται μόνον στο πεδίο που καθορίζουν οι εν λόγω ορισμοί.

Στο άρθρο 22, παράγραφος 1, καθορίστηκε σαφώς ο αναγκαστικός χαρακτήρας της εν λόγω οδηγίας. Συνεπώς, τα κράτη μέλη δεν μπορούν, καθόσον η οδηγία περιέχει εναρμονιζόμενες διατάξεις, να διατηρούν ή να εισάγουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που παρεκκλίνουν από αυτές που καθορίζονται στην εν λόγω οδηγία.

Οι διατάξεις με τις οποίες θεσπίστηκε ο θεσμός των άτοκων εξόδων πίστωσης διά του νόμου περί καταναλωτικής πίστης τέθηκαν σε ισχύ στις 11 Μαρτίου 2016. Σκοπός τους ήταν η αύξηση του επιπέδου προστασίας των καταναλωτών που χρησιμοποιούν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες παρεχόμενες από επιχειρήσεις οι οποίες χορηγούν δάνεια καταναλωτικής πίστης και οι οποίες δεν υποχρεούνται να λάβουν άδεια από την επιτροπή χρηματοπιστωτικής εποπτείας. Τούτο ήθελε επιτευχθεί με τη θέσπιση ρυθμίσεων που περιορίζουν τη δυνατότητα είσπραξης υπερβολικών αμοιβών, προμηθειών και τόκων στο πλαίσιο συμβάσεων δανείων και χορήγησης πιστώσεων. Οι επιχειρηματίες συμμορφώνονται με τις ρυθμίσεις που καθορίζουν το ανώτατο ποσό τόκων, χρεώνουν όμως συγχρόνως υψηλές προμήθειες και επιπρόσθετες άτοκες αμοιβές. Συνέπεια τέτοιου είδους πρακτικών αποτελεί το γεγονός ότι το συνολικό κόστος εξυπηρέτησης του χρέους υπερβαίνει συχνά το ύψος του χορηγηθέντος δανείου ή της πίστωσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 6α, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης ως άτοκα έξοδα πίστωσης νοούνται όλα τα έξοδα που επιβαρύνουν τον καταναλωτή σε σχέση με τη σύμβαση καταναλωτικής πίστης, εξαιρουμένων των τόκων. Στην οδηγία δεν ρυθμίζεται ο θεσμός των άτοκων εξόδων πίστωσης. Όμως, στο άρθρο 3, στοιχείο ζ', αυτής προβλέπεται ο θεσμός του «συνολικού κόστους της πίστωσης για τον καταναλωτή», η έννοια του οποίου καταλαμβάνει το σύνολο των επιβαρύνσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, των προμηθειών, των φόρων και των κάθε άλλου είδους αμοιβών, που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής για τη σύμβαση πίστωσης και τα οποία γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, πλην των συμβολαιογραφικών δαπανών. Περιλαμβάνονται επίσης έξοδα για παρεπόμενες παροχές οι οποίες σχετίζονται με τη σύμβαση πίστωσης, ιδίως ασφάλιστρα, εφόσον απαιτείται η κατάρτιση επιπρόσθετης ασφαλιστικής σύμβασης προκειμένου να χορηγηθεί γενικά η πίστωση ή προκειμένου αυτή να χορηγηθεί με τους προτεινόμενους όρους.

Ο θεσμός του συνολικού κόστους πίστωσης θεσπίστηκε και στον πολωνικό νόμο περί καταναλωτικής πίστης –στο άρθρο 5, παράγραφος 6, αυτού– και ορίζεται ως το σύνολο των εξόδων με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής στο πλαίσιο σύμβασης πίστωσης και ιδίως:

- a) τόκοι, αμοιβές, προμήθειες, φόροι και περιθώρια κέρδους, εφόσον τα γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, και
- b) έξοδα παρεπόμενων παροχών, ιδίως έξοδα ασφάλισης, εφόσον η καταβολή τους απαιτείται για τη χορήγηση της πίστωσης ή για τη χορήγησή της με τους προτεινόμενους όρους, εξαιρουμένων των συμβολαιογραφικών εξόδων που επιβαρύνουν τον καταναλωτή.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω ρυθμίσεων και του αναγκαστικού χαρακτήρα της οδηγίας δημιουργούνται αμφιβολίες όσον αφορά τη δυνατότητα του εθνικού νομοθέτη να εισαγάγει τον αυτοτελή όρο «άτοκα έξοδα πίστωσης», ο οποίος επίσης άπτεται του ζητήματος των εξόδων που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης και μπορούν να επιβληθούν στον καταναλωτή. Καθώς στην οδηγία προβλέπεται ο θεσμός του συνολικού κόστους πίστωσης, ο οποίος με αναφορά στον όρο «έξοδα που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης» καθορίζει την έκταση στην οποία είναι επιτρεπτή η επιβάρυνση του καταναλωτή, φαίνεται ότι η υποχρέωση των κρατών μελών συνίστατο απλά και μόνο στη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη εντός των καθορισμένων ορίων των ορισμών της και λαμβάνοντας αυστηρά υπόψη το περιεχόμενο και το εύρος των εν λόγω ορισμών. Τούτο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ζητήματα που αφορούν τα έξοδα που πρέπει να επιβαρύνουν τον καταναλωτή σε σχέση με τη σύμβαση πίστωσης θα πρέπει να εξετάζονται στο πλαίσιο του θεσμού του συνολικού κόστους πίστωσης. Επομένως, τυχόν ανώτατα όρια επιβάρυνσης των καταναλωτών με έξοδα που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης θα πρέπει να καθορίζονται στο πλαίσιο του θεσμού του συνολικού κόστους πίστωσης και σε σχέση με έξοδα τα οποία εμπίπτουν σε αυτόν και επομένως σε σχέση με τα έξοδα που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης. Η θέσπιση του θεσμού των άτοκων

εξόδων πίστωσης δεν ήταν μάλλον το προσήκον μέσο για την υλοποίηση των σκοπών της οδηγίας, καθώς η ισχύς του είχε ως συνέπεια να καθίσταται δυνατή η οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή πέραν των ορίων που καθορίζει ο θεσμός του συνολικού κόστους πίστωσης, ήτοι πέραν των εξόδων που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης.

Η υπέρβαση των προβλεπόμενων στο άρθρο 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας επιτρεπτών ορίων επιβάρυνσης του καταναλωτή αποτελεί συνέπεια της θεσπισθείσας από τον εθνικό νομοθέτη μεθόδου υπολογισμού του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης, ήτοι της εφαρμογής του μαθηματικού τύπου του άρθρου 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης. Κατά την κατάρτιση του εν λόγω τύπου ελήφθησαν υπόψη ποσοστιαίοι συντελεστές αντιστοιχούντες στις δαπάνες λειτουργίας οι οποίες βαρύνουν τους επιχειρηματίες στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητάς τους όσον αφορά τη χορήγηση πιστώσεων και δανείων. Επιπλέον, θεωρήθηκε εν προκειμένω ότι το υπολογιζόμενο με τον εν λόγω τύπο ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης πρέπει να εξυπηρετεί την κάλυψη των εξόδων που συνεπάγεται η οικονομική δραστηριότητα του πιστωτικού φορέα και να εξασφαλίζει την αποδοτικότητά της. Από την αιτιολογική έκθεση του πολωνικού νόμου που τροποποιεί τον νόμο περί καταναλωτικής πίστης προκύπτει ότι ο προβλεπόμενος στο άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης τύπος καταρτίστηκε λαμβανομένων υπόψη των εξόδων της οικονομικής δραστηριότητας των δανειστών και προς εξασφάλιση της αποδοτικότητας της εν λόγω δραστηριότητας. Τα βασικά στοιχεία του εν λόγω τύπου, ήτοι οι ποσοστιαίοι συντελεστές 25 % και 30 %, καθορίστηκαν, σε τελική ανάλυση, λαμβανομένου υπόψη του μέσου όρου των δαπανών λειτουργίας που βαρύνουν τους επιχειρηματίες οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον κλάδο της καταναλωτικής πίστης. Τούτο σημαίνει ότι ο νομοθέτης συνυπολόγισε στα έξοδα που συνδέονται με τη χορήγηση του δανείου ή της πίστωσης όχι μόνο τα έξοδα της σύναψης ή της εκτέλεσης ορισμένης σύμβασης συγκεκριμένου καταναλωτή, αλλά και έξοδα τα οποία αναμφίβολα εμπίπτουν στα έξοδα της οικονομικής δραστηριότητας (έξοδα τήρησης βάσης δεδομένων πελατών, δαπάνες προσωπικού κ.λπ.). Λόγω των ανωτέρω παραδοχών καθορίστηκαν ποσοστιαίοι συντελεστές οι οποίοι αποτελούν βασικά στοιχεία του εν λόγω μαθηματικού τύπου και στόχο έχουν να εξασφαλίσουν την κάλυψη, αφενός, των δαπανών λειτουργίας της επιχείρησης του δανειστή για τη χορήγηση δανείων και, αφετέρου, των εξόδων που αφορούν τον κίνδυνο μη αποπληρωμής του οφειλόμενου ποσού από τον καταναλωτή. Το ανώτατο ποσό των άτοκων εξόδων πίστωσης κυμαίνεται μεταξύ του 25 % και του 100 % του συνολικού ποσού πίστωσης και ανέρχεται στο 55 % για χρονικό διάστημα ενός έτους, στο 85 % για χρονικό διάστημα δύο ετών και στη συνέχεια αυξάνεται στο 100 % του συνολικού ποσού πίστωσης ανεξαρτήτως της χρονικής διάρκειας της πίστωσης¹. Θα πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι οι συγκεκριμένοι ποσοστιαίοι συντελεστές αποτελούν τα βασικά στοιχεία του εν λόγω μαθηματικού τύπου, καθόσον βάσει

¹ Αιτιολογική έκθεση του νόμου της 5ης Αυγούστου 2015 που τροποποιεί τον νόμο περί εποπτείας της χρηματοπιστωτικής αγοράς και ορισμένων άλλων νόμων (Dz.U.2015.135), VII. κοινοβουλευτική περίοδος, εκτυπωθείσα από Sejm Nr. 3460, δημοσιευθείσα, www.sejm.gov.pl.

αυτών καθορίζεται το ανώτατο ποσό των άτοκων εξόδων της πίστωσης. Αποτέλεσμα της κατάρτισης μαθηματικού τύπου για τον υπολογισμό του ύψους των εν λόγω εξόδων βάσει των ανωτέρω αναφερόμενων παραδοχών ήταν ότι το ανώτατο ποσό των άτοκων εξόδων πίστωσης αποσυνδέθηκε από το πραγματικό ύψος των εξόδων συγκεκριμένης σύμβασης πίστωσης. Κατ' αποτέλεσμα, καθίσταται δυνατή η μεγαλύτερη οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή. Ο επιχειρηματίας μπορεί να επιβαρύνει τον καταναλωτή και με το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης και με τους τόκους, ενώ δεν υφίσταται σχέση μεταξύ των δύο επιβαρύνσεων. Το συνολικό κόστος της πίστωσης υπερβαίνει επομένως το ίδιο το ποσό αυτής, όπως συμβαίνει π.χ. στην υπό κρίση υπόθεση.

Κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, η επιδίωξη καθορισμού του ανώτατου ποσού εξόδων με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής σε σχέση με τη σύμβαση πίστωσης είναι μεν αυτή καθαυτή δικαιολογημένη και συμβατή με το σύστημα προστασίας του καταναλωτή και τους σκοπούς της οδηγίας 2008/48/EK, η υλοποίησή της όμως βάσει των ανωτέρω παραδοχών με τη θέσπιση του θεσμού του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης και την κατάρτιση τύπου για τον υπολογισμό των εν λόγω εξόδων γεννά αμφιβολίες. Από το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/EK συνάγεται ότι μπορούν μεν να επιβληθούν στον καταναλωτή έξοδα, αυτά όμως συνδέονται αποκλειστικά με τη σύμβαση πίστωσης. Η ενδεικτική απαρίθμηση διαφόρων ειδών επιβαρύνσεων, ήτοι τόκοι, προμήθειες, φόροι κ.λπ., οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είναι δυνατή η οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή μόνο με τα έξοδα που προκύπτουν από τη σύναψη και την εκτέλεση συγκεκριμένης σύμβασης πίστωσης. Τουναντίον, έξοδα τα οποία επιβαρύνουν τον δανειστή ή τον φορέα πίστωσης και τα οποία προκύπτουν από την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας αυτών δεν εμπίπτουν στα έξοδα τα οποία επιτρέπεται να επιβαρύνουν τον καταναλωτή. Αυτή ακριβώς την άποψη φαίνεται να ενστερνίζεται το Δικαστήριο στην απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2014, C-226/12, Constructora Principado. Στην εν λόγω απόφαση κρίθηκε ανεπίτρεπτη η μετακύλιση στον καταναλωτή της υποχρέωσης του επιχειρηματία να καταβάλει τον φόρο υπεραξίας ακινήτων και επισημάνθηκε ότι μια τέτοιου είδους κατάσταση υποδηλώνει την ύπαρξη «σημαντικής ανισορροπίας» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, από την ανωτέρω απόφαση προκύπτουν ορισμένες γενικές αρχές, ανεξαρτήτως των διαφορετικών πραγματικών περιστατικών, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν αναλόγως σε υποθέσεις στις οποίες οι καταναλωτές επιβαρύνονται με έξοδα που προκύπτουν από σύμβαση πίστωσης. Το ζήτημα που τίθεται προ παντός εν προκειμένω είναι η έκταση στην οποία επιτρέπεται η κατά τα ανωτέρω επιβάρυνση, ιδίως δε το ζήτημα κατά πόσον επιτρέπεται η επιβολή εξόδων στον καταναλωτή τα οποία βαρύνουν τον δανειστή ή τον φορέα πίστωσης στο πλαίσιο άσκησης της οικονομικής δραστηριότητάς τους. Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι οι ανωτέρω περιγραφόμενες ρυθμίσεις, οι οποίες εισήχθησαν στην πολωνική έννομη τάξη, δεν έχουν λάβει δεόντως υπόψη την αρχή που κατοχυρώνεται στο άρθρο 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/EK, ήτοι ότι ο καταναλωτής μπορεί να επιβαρύνεται μόνο με τα έξοδα που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης.

Βάσει των παραδοχών στις οποίες στηρίζεται η κατάρτιση του μαθηματικού τύπου που προβλέπεται στο άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης κατέστη δυνατή η de facto επιβάρυνση του καταναλωτή με έξοδα τα οποία βαρύνουν τον δανειστή ή τον πιστωτικό φορέα στο πλαίσιο άσκησης της οικονομικής τους δραστηριότητας. Το ύψος των ποσοστιαίων συντελεστών του εν λόγω τύπου καθορίστηκε με αναφορά στους δείκτες που προσδιορίζουν τις γενικές δαπάνες λειτουργίας με τις οποίες βαρύνεται ο επιχειρηματίας.

Φαίνεται αντίθετα ότι δεν συνάδει με τους σκοπούς και τις αρχές της οδηγίας 2008/48/ΕΚ η εισαγωγή ρυθμίσεων στην εθνική έννομη τάξη βάσει των οποίων ο καταναλωτής μπορεί να επιβαρύνεται με έξοδα πίστωσης τα οποία ισούνται με το συνολικό ποσό της πίστωσης ή το πλησιάζουν, πόσο μάλλον η θέσπιση ρυθμίσεων βάσει των οποίων ο καταναλωτής μπορεί να επιβαρύνεται με έξοδα τα οποία υπερβαίνουν το συνολικό ποσό πίστωσης. Μια τέτοιου είδους κατάσταση είναι εν τούτοις επιτρεπτή βάσει του εθνικού δικαίου, αφού ο εθνικός νομοθέτης έχει επιτρέψει την επιβάρυνση του καταναλωτή τόσο με το ανώτατο ποσό των άτοκων εξόδων πίστωσης όσο και με τους τόκους. Οι εν λόγω ρυθμίσεις προκαλούν σημαντική ανισορροπία μεταξύ των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών εις βάρος του καταναλωτή. Δεν μπορεί να υπάρξει ισορροπία μεταξύ των υποχρεώσεων του δανειστή και του καταναλωτή όταν ο πρώτος υποχρεούται απλά να εκταμιεύσει το συμφωνημένο ποσό, ενώ ο δεύτερος υποχρεούται να επιστρέψει το εν λόγω ποσό, πλέον τόκων, και να καταβάλει τα έξοδα της πίστωσης, τα οποία ισούνται με το ίδιο το ποσό της πίστωσης ή υπολείπονται ελάχιστα αυτού.

Ο προβλεπόμενος στον νόμο περί καταναλωτικής πίστης τύπος υπολογισμού του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης δεν περιέχει κανένα στοιχείο το οποίο επιτρέπει έναν λογικό συσχετισμό μεταξύ του ύψους των εν λόγω εξόδων και των ωφελημάτων που προσπορίζεται ο δανειστής, αφενός, και του ποσού του δανείου, αφετέρου. Οι συντελεστές που αφορούν το ύψος της πίστωσης και τη διάρκεια της χρηματοδότησης δεν επαρκούν για τον καθορισμό των εν λόγω εξόδων σε ένα επίπεδο το οποίο θα μπορούσε να εγγυηθεί την ισορροπία μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και την ισοτιμία των εκατέρωθεν παροχών, καθώς στον συγκεκριμένο τύπο βασικό ρόλο διαδραματίζουν οι ποσοστιαίοι συντελεστές.

Το πρόβλημα της επιβάρυνσης του καταναλωτή με άτοκα έξοδα πίστωσης, π.χ. προμήθειες, αμοιβές για παροχή υπηρεσιών ή ασφάλιστρα, έχει αποτελέσει αντικείμενο πολυάριθμων αγωγών οι οποίες ασκήθηκαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου με αίτημα την καταβολή χρέους. Στην πράξη, το αίτημα του δικαστηρίου για τον υπολογισμό των πραγματικών εξόδων που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης, την ανάλυση του λόγου για τον οποίο χρεώθηκαν οι αμοιβές και την αιτιολόγηση του ύψους τους ικανοποιείται κατά κανόνα με την παραπομπή στον μαθηματικό τύπο υπολογισμού του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης και στην αιτιολογική έκθεση του τροποποιητικού νόμου. Τούτο με τη σειρά του γεννά δικαιολογημένως αμφιβολίες σχετικά με το κατά πόσον τα έξοδα που υπολογίζονται με τον συγκεκριμένο τύπο αντιστοιχούν στα πραγματικά έξοδα που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης και μπορούν να επιβληθούν

στον καταναλωτή. Τα έξοδα που συνδέονται με τη σύναψη και την εκτέλεση τέτοιου είδους συμβάσεων δεν είναι σημαντικά. Κατά κανόνα προκύπτουν από τη συμβολική αξιολόγηση της φερεγγυότητας του πιθανού πελάτη και την κατάρτιση της σύμβασης, της λευκής συναλλαγματικής και της σχετικής δήλωσης. Το αιτούν δικαστήριο χρησιμοποιεί την έκφραση «συμβολική αξιολόγηση» διότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων χορηγούνται πιστώσεις και δάνεια σε πρόσωπα τα οποία είναι υπερχρεωμένα, σε πρόσωπα κατά των οποίων επισπεύδονται πολλοί πλειστηριασμοί ή σε πρόσωπα κατά των οποίων έχει κινηθεί ακόμη και διαδικασία πτώχευσης καταναλωτών. Επομένως, η εκτέλεση ορισμένων απλών και εύκολων ενεργειών δεν μπορεί να συνεπάγεται έξοδα τα οποία μπορεί να αγγίζουν και το 100 % του συνολικού ποσού πίστωσης. Η σύμβαση που εξετάζεται στην υπό κρίση υπόθεση αποτελεί απόδειξη του γεγονότος ότι τα πραγματικά έξοδα της πίστωσης και το ανώτατο ποσό των άτοκων εξόδων πίστωσης ουδόλως συνδέονται μεταξύ τους, αφού τα έξοδα φακέλου στο πλαίσιο του κόστους σύναψης της σύμβασης καθορίστηκαν στο ποσό των 129,00 ζλότι. Το υπόλοιπο ποσό ύψους 3 939,00 ζλότι, το οποίο οφείλεται εν είδει άτοκων εξόδων πίστωσης και ρητώς χαρακτηρίστηκε προμήθεια, αποτελεί την πραγματική αμοιβή της ενάγουσας, την οποία η δανείστρια ουδόλως αποκρύπτει. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το ποσό της αμοιβής και μόνο είναι τετραπλάσιο του ανώτατου ορίου τόκων κεφαλαίου για όλη τη διάρκεια της χρηματοδότησης και συνίσταται σε ποσοστό 78,78 % του ποσού του δανείου. Μια τέτοια οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή πληροί τις προϋποθέσεις μιας σημαντικής συμβατικής ανισορροπίας και γεννά αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα των ρυθμίσεων του πολωνικού δικαίου με τις διατάξεις της οδηγίας 2008/48/EK.

Η εφαρμογή στην πράξη του θεσμού των άτοκων εξόδων πίστωσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η θέσπιση της συγκεκριμένης ρύθμισης δεν είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, αφού καθιστά κατά συνέπεια δυνατή τη μεγαλύτερη οικονομική επιβάρυνση των καταναλωτών. Από συμβάσεις που έχουν προσκομιστεί σε εκκρεμείς υποθέσεις προκύπτει σαφώς ότι η εφαρμογή του τύπου που προβλέπεται στο άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης έχει αναχθεί σε συνήθη πρακτική και αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για τον καθορισμό του ύψους των άτοκων εξόδων πίστωσης. Ωστόσο ούτε το πραγματικό κόστος της πίστωσης ούτε μια λογική σχέση μεταξύ του κεφαλαίου και του ύψους των εξόδων λειτουργούν ως κριτήρια. Στην πράξη, το κόστος της πίστωσης καθορίζεται εφάπαξ με την εφαρμογή του μαθηματικού τύπου. Τούτο συνεπάγεται την υπερβολική οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή και τον αδικαιολόγητο πλουτισμό του δανειστή. Εν προκειμένω πρέπει να επισημανθεί ότι η ποινή που προβλέπει ο νομοθέτης για την υπέρβαση του εν λόγω ορίου είναι απατηλή.

Η εν λόγω ρύθμιση έχει επίσης ως συνέπεια να περιορίζεται ριζικά η δυνατότητα να ελέγχονται συμβατικές ρήτρες, οι οποίες προβλέπουν τέτοιου είδους υποχρεώσεις και καθορίζουν το ύψος αυτών βάσει του εν λόγω τύπου, σχετικά με το κατά πόσο είναι καταχρηστικές ή είναι ανίσχυρες επειδή αντίκεινται σε νομοθετικές ρυθμίσεις, κατά πόσο χρησιμοποιούνται για την καταστρατήγηση του νόμου ή παραβιάζουν τις βασικές αρχές της κοινωνικής συμβίωσης. Μετά την

έναρξη ισχύος των ρυθμίσεων σχετικά με το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης παρατηρείται πράγματι έντονα η τάση στη νομολογία των πολωνικών δικαστηρίων να μην κρίνεται επιτρεπτός ο έλεγχος συμβατικών ρητρών οι οποίες αφορούν το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης σε σχέση με την καταχρηστικότητα ή το ανίσχυρό τους, όταν το ύψος των εξόδων υπερβαίνει το ανώτατο όριο που ορίζει ο νόμος. Αυτή η άποψη στηρίζεται στη σωστή θεώρηση ότι συμβατικές ρήτρες οι οποίες συνάδουν με τον νόμο και τηρούν τους προβλεπόμενους από αυτόν περιορισμούς δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ανίσχυρες ή καταχρηστικές. Δεν υπήρξε αμφιβολία ότι είναι επιτρεπτός ο έλεγχος όσον αφορά το ανίσχυρο ή την καταχρηστικότητα συμβατικών ρητρών που αφορούν το ύψος της προμήθειας ή άλλα έξοδα που βαρύνουν τον καταναλωτή. Το υπερβολικό ύψος τέτοιου είδους εξόδων διορθώθηκε αποτελεσματικά με την εφαρμογή του άρθρου 58 ΑΚ (απόλυτη ακυρότητα σύμβασης) και του άρθρου 385¹ ΑΚ (καταχρηστικές ρήτρες), καθώς θεωρήθηκαν ανίσχυρες ή καταχρηστικές ακόμη και αμοιβές που ανέρχονταν στο 40 % του ποσού του δανείου ή της πίστωσης. Ο περιορισμός της δυνατότητας ελέγχου συμβατικών ρητρών που αφορούν το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης ως προς τη νομιμότητα ή την καταχρηστικότητά τους ωθεί στην παραμέληση της υποχρέωσης αξιολόγησης της φερεγγυότητας πιθανών πελατών.

Κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου απαιτείται η έκδοση απόφασης επί του επίμαχου προδικαστικού ερωτήματος προκειμένου να εκδοθεί σωστή απόφαση επί της υπόθεσης. Το περιεχόμενο της απάντησης θα επηρεάσει άμεσα τον προσδιορισμό της έκτασης στην οποία επιτρέπεται η οικονομική επιβάρυνση του καταναλωτή και την αποσαφήνιση του όρου «έξοδα που σχετίζονται με την πίστωση». Η απάντηση του Δικαστηρίου καθίσταται ακόμη πιο σημαντική καθώς αυτό δεν έχει μέχρι τούδε αποφανθεί επί των ζητημάτων που εκτίθενται στο ερώτημα. Και τέλος, λαμβανομένης υπόψη της σε σημαντικό βαθμό αντιφατικής νομολογίας των πολωνικών δικαστηρίων όσον αφορά τα επίμαχα ερωτήματα, η κατάσταση που προκύπτει έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της υλοποίησης των σκοπών της οδηγίας και τη σημαντική μείωση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης.